

Wat niet in het proces-verbaal van de terechtzitting staat, is volgens de Hoge Raad niet gebeurd (HR 3 maart 2009, NJ 2009, 142). Wel is een herstel p-v mogelijk. Advocaten moeten daarom het p-v onmiddellijk doornemen en bij fouten schriftelijk verzoeken om een dergelijk herstel p-v.

Herstelproces-verbaal van zitting

Wel gebeurd, niet juist

.....
Dian Brouwer
Advocaat te Utrecht
.....

In een verkrachtingszaak wordt de aangeefster ter terechtzitting van het hof gehoord. Omdat zij geen opvang voor haar tweejarige kind kon vinden, heeft de voorzitter toegestaan dat de getuige haar kind op schoot hield tijdens de ondervraging. Gedurende enige tijd had de getuige het kind zelfs aan de borst. De raadsman moest de getuige confronterende ('agressieve', noemde hij het zelf) vragen stellen, maar meende dat dit onder de geschetste omstandigheden 'zeer ongepast' was. Dat was voor hem aanleiding de ondervraging te staken.

Het p-v van de zitting, dat de raads-

man enige tijd nadien ontving, vermeldt wél dat 'de gemoedstoestand van de getuige' de raadsman ertoe heeft gebracht de ondervraging 'te staken' (maar geen afstand van de getuige te doen), maar vermeldt niet de omstandigheden waaronder de ondervraging moest plaatsvinden. Daarop stuurt de raadsman een brief aan de voorzitter met het verzoek het p-v op dit punt 'te verbeteren', dan wel schriftelijk aan de raadsman en de Hoge Raad te bevestigen dat de getuige is ondervraagd met haar minderjarige kind op schoot.

De voorzitter schrijft terug dat hij van mening is 'geen gevolg te kunnen geven' aan het verzoek tot verbetering van het proces-verbaal, omdat het reeds naar de Hoge Raad is verzonden. Wél voldoet de voorzitter aan het subsidiaire verzoek van de raadsman, en bevestigt hij in zijn brief dat de getuige is ondervraagd met haar kind op schoot en, gedurende enige tijd, aan de borst.

Niet relativeren

In cassatie wordt over deze gang van zaken geklaagd. Het eerste cassatiemiddel richt zijn pijlen op de onvolledigheid van het zittingsproces-verbaal: art. 326 Sv zou geschonden zijn, nu de griffier van het hof in het p-v van de zitting heeft verzuimd melding te maken van de bijzondere omstandigheden waaronder de ondervraging plaats moest vinden, en evenmin melding heeft gemaakt van het verzoek van de raadsman om de zaak deswege aan te houden. Het tweede middel klaagt er over dat het hof heeft verzuimd een gemotiveerde beslissing te geven op het verzoek tot aanhouding dat de raadsman ter zitting zou hebben gedaan.

Advocaat-generaal Schipper ziet ruimte voor deze middelen. Hij concludeert dat uit de briefwisseling tussen raadsman en voorzitter rechtstreeks het ernstige vermoeden voortvloeit dat het p-v van de zitting niet volledig is, en

.....
1 Bij CMS-Derks Star Busmann.

vastgelegd

dat de raadsman ter zitting een aanhoudingsverzoek heeft gedaan, waarop het hof vervolgens ten onrechte niet heeft gerespondeerd. Hij concludeert tot grondverklaring van de middelen.

De Hoge Raad volgt zijn A-G niet. Het eerste middel wordt verworpen met een verwijzing naar art. 78 lid 1 RO. Volgens deze bepaling neemt de Hoge Raad 'kennis van het beroep in cassatie tegen de handelingen, arresten, vonnissen en beschikkingen' van lagere rechters. Gelet op deze bepaling kan, zo de Hoge Raad, 'niet met vrucht worden geklaagd' over een verzuim van de griffier om in het p-v van de terechtzitting melding te maken van een bepaalde omstandigheid. Oftewel: een verzuim van de griffier is (nog) niet aan te merken als een handeling van het hof.

Ook het tweede middel wordt verworpen, op de nogal wrange grond dat niet geklaagd kan worden over het uitblijven van een gemotiveerde beslissing op een

aanhoudingsverzoek, als uit het proces-verbaal van de terechtzitting niet volgt dat zo'n aanhoudingsverzoek is gedaan. Het middel ontbeert dan feitelijke grondslag.

Wellicht wreekt zich hier dat uit de briefwisseling tussen raadsman en voorzitter wél kan blijken onder welke bijzondere omstandigheden de onderzaging moest plaatsvinden, maar dat noch de brief van de raadsman, noch de brief van de voorzitter aankaart of bevestigt dat ter zitting daadwerkelijk een aanhoudingsverzoek is gedaan. Die informatie wordt uitsluitend in de cassatieschriftuur aangedragen. Hoe dan ook, anders dan in de conclusie van A-G Schipper bespeuren we bij de Hoge Raad geen enkele bereidheid om de positie van het p-v van de terechtzitting als exclusieve kenbron van hetgeen ter terechtzitting is voorgevallen en verklaard te relativieren.

.....
 De Hoge Raad is niet bereid de positie van het p-v van de zitting als exclusieve kenbron van het voorgevallene te relativieren

Ruimte

De uitkomst van deze zaak had anders kunnen zijn² indien de raadsman de voorzitter niet had verzocht om het proces-verbaal te verbeteren, maar als de raadsman had verzocht om een aanvullend proces-verbaal of een herstel

.....
² Althans: ten aanzien van de twee besproken middelen. De zaak werd namelijk op het derde middel (dat een bewijsklacht inhield) gecasseerd.

proces-verbaal. Deze figuur is door de Hoge Raad aanvaard in HR 22 mei 2001, NJ 2001, 656, m. nt. JdH. In deze zaak was in cassatie onduidelijkheid ontstaan of ter terechtzitting in hoger beroep een pleitnota was overgelegd – hetgeen voor de cassatieprocedure natuurlijk een buitengewoon wezenlijke vraag is. In het dossier van de Hoge Raad bevond zich geen pleitnota, terwijl het proces-verbaal van de zitting van het hof vermeldde dat wél een pleitnota was overgelegd. Nadat de A-G bij de Hoge Raad op dit punt bij het hof om opheldering vroeg, ontving hij achtereenvolgens twee elkaar tegensprekende brieven van de griffier, en ten slotte een aanvullend p-v, opgemaakt en ondertekend door de voorzitter en griffier gezamenlijk. Volgens dit aanvullende p-v was ter zitting geen pleitnota overgelegd.

In zijn conclusie wees de A-G er op dat er geen uitgeschreven wettelijke regeling bestaat voor verbetering van fouten in het p-v van de zitting. Om deze reden meende hij dat het *eerste* p-v voor juist moest worden gehouden, en het

aanvullende p-v buiten beschouwing moest worden gelaten. De Hoge Raad zag het anders. Met een citaat uit het aanvullende p-v motiveerde de Hoge Raad zijn oordeel dat vastgesteld moest worden dat ter zitting geen pleitnota was overgelegd, en verwierp vervolgens het beroep.

Er bestaat kortom ruimte om de inhoud van het oorspronkelijke p-v van de terechtzitting aan te vullen of te wijzigen, maar die correctie moet zijn vervat in een document dat dezelfde rechtsvorm heeft als het oorspronkelijke p-v: een schriftelijk stuk dat de aanduiding ‘proces-verbaal’ draagt, en dat blijkens zijn bewoordingen is vastgesteld en ondertekend door voorzitter en griffier gezamenlijk – conform art. 327 Sv.

Commentaar juridisch correct verwerkt

Elders heb ik beschreven hoe het p-v van de zitting feitelijk wordt geproduceerd.³

.....
3 D.V.A. Brouwer, ‘De verklaringen van de verdachte en getuigen in het proces-verbaal van de terechtzitting’, *DD* 2009, p. 197- 217.

Zonder al te veel overdrijving volgt daaruit dat het zittings p-v vaker wél dan niet fouten, omissies of onjuistheden bevat. Het moet daarom voor elke strafrechtadvocaat een vaste gewoonte zijn om een p-v van de zitting onmiddellijk na ontvangst nauwkeurig door te nemen, en de voorzitter van de kamer vervolgens (onder verwijzing naar HR 22 mei 2001, NJ 2001, 656) schriftelijk te verzoeken de geïdentificeerde fouten door middel van een herstel p-v te corrigeren. Alleen op die manier kan het ook voor rechters een gewoonte worden om commentaar op het p-v serieus te nemen en op juridisch correcte wijze te verwerken. En alleen langs de weg van een herstel p-v kan de Hoge Raad kennis nemen van correcties op het oorspronkelijke p-v.